

ELS MATERIALS NUMISMÀTICS TROBATS A LES EXCAVACIONS DE L'ESGLÉSIA DE SANT MARÇAL DE TERRASSOLA, TORRELAVIT (ALT Penedès)

MARIA CLUA I MERCADAL

Els materials arqueològics aporten una informació essencial per al coneixement d'un jaciment. Si aquest material es troba dins d'un estrat concret, ajuda a datar i situar el nivell en una fase històrica determinada. L'acurat estudi de totes les restes materials és important, per això no s'han d'oblidar mai les monedes.

A l'església de Sant Marçal de Terrassola s'ha fet una anàlisi de totes les monedes trobades en la seqüència estratigràfica. Aquestes peces donen a conèixer dades sobre la circulació monetària en la zona de l'Alt Penedès a l'època medieval i de forma especial a l'època moderna.

ELS MATERIALS NUMISMÀTICS TROBATS A LES EXCAVACIONS DE L'ESGLÉSIA DE SANT MARÇAL DE TERRASSOLA, TORRELAVIT (ALT PENEDE'S)

EL JACIMENT

El Servei del Patrimoni Arquitectònic de la Diputació de Barcelona, durant els anys 1985-86, va realitzar els treballs de restauració de l'església de Sant Marçal de Terrassola. Junt amb les obres es va fer una investigació arqueològica, la qual va palesar les diferents fases del jaciment.⁽¹⁾

L'etapa d'ocupació més antiga es va datar de l'època ibèrica, als segles IV al II a.C. La presència de materials ceràmics que abraçaven una cronologia des del segle II fins al IV d.C. mostraven vestigis del poblament romà imperial. Després d'aquest moment no hi ha notícies sobre Terrassola fins al segle IX-X amb la presència de les restes d'una necròpolis d'inhumació amb tombes antropomorfes. La fase següent es datava concretament des de l'any 1062, mitjançant les notícies aportades pel *Liber Feudorum Maior*, en què s'esmenta la presència d'un castell en el lloc de Terrassola.

La construcció de l'església de Sant Marçal data dels segles XI o principis del XII. En els seus inicis era un edifici de nau única cobert per una volta de mig canó, la qual va patir una restauració, al segle XIV, i quedà lleugerament apuntada. Sobre el transsepte, format per la capçalera de la nau i dues absidioles laterals, s'eleva un cimbori de forma poligonal

per l'exterior i amb cúpula per l'interior. També d'aquesta fase, retallades en el subsòl de l'església, es van trobar sis sitges per emmagatzemar-hi gra.

La propera fase és ja al segle XVII. Aleshores es va modificar la coberta del temple i es va edificar el campanar, relacionat amb la troballa d'una cambra de combustió i part del motlle per forjar una campana. També es va instal·lar un cor elevat en el terç occidental de la nau. En aquesta època es va pavimentar el temple amb rajols ceràmics, la qual cosa va provocar l'anul·lació de les set sitges. A final del segle XVII es troba una sèrie d'enterraments excavats en el subsòl del temple, fet que va provocar una nova pavimentació.

Ja al segle XX, es va avançar el presbiteri, sobrepassant les dues absidioles laterals. També es va construir un cos absent de l'edifici que serviria de sagristia. Amb aquest aspecte va arribar l'edifici als nostres dies (Fierro; Domingo 1991: 115-123).

RELACIÓ ESTRATIGRÀFICA

Les 27 monedes van aparèixer juntament amb la resta dels materials arqueològics dels diferents estrats. La seva anàlisi al costat d'altres peces significatives com ara les ceràmiques permeten una datació acurada de cada nivell. La relació de les unitats estratigràfiques és la següent:

U.E. 47: situada en la zona del presbiteri, era un reblliment de terra i runa. La seva datació és de final del segle XVII. Hi ha ceràmiques tipus grises modernes, de reflex metàl·lic, blava catalana, una lloseta policroma i restes de ceràmica vidrada moderna. Només es va trobar una moneda, un diner de Lluís XIV.

U.E. 52: preparació del paviment actual de la nau de l'església. Es va datar de final del segle XVIII. Totes les ceràmiques aparegudes són vidrades modernes. Junt amb aquestes es van localitzar dues monedes, una de Felip IV i l'altra de l'Arxiduc Carles.

U.E. 54: es trobava al sud-oest de la nau, era la preparació d'un paviment. Es data de final del segle XVIII. El material d'aquest nivell està format per fragments de ceràmica de reflex metàl·lic, grisa moderna, pisa

i vidrada moderna. També s'hi van trobar dues monedes, una de l'Arxiduc Carles i l'altra de Ferran VI.

U.E. 63: era la preparació d'un paviment, anterior. La unitat 54, que travessava la nau d'est a oest. N'hi havia un gran nombre de monedes que abracen una àmplia cronologia, des de Jaume I fins al Govern Provisional.

U.E. 69: formava part del reblliment d'una inhumació datada cap al final del segle XVII. El material ceràmic comprèn un llarg període: peces ibèriques, grises modernes, blaves catalanes i vidrades modernes. Es troben dues monedes, una de Felip III i l'altra de Felip IV.

U.E. 75: era un nivell de reblliment amb molts materials residuals barrejats amb els contemporanis de la seva col·locació dins el temple. Es datava de final del segle XVII. S'hi van trobar des de ceràmiques àtiques, ibèriques, oxidades i grises modernes, de reflex metàl·lic, blaves i vidrades modernes. El numerari d'aquest estrat s'inicia amb el regnat de Joana i Carles i acaba amb el de Ferran VI.

La darrera U.E. és la número 83. Era el reblliment d'una tomba que estava situada en l'eix central de l'església. Té una datació de final del segle XVII. Les ceràmiques trobades són de reflex metàl·lic, blaves catalanes, grises i vidrades modernes. Les monedes són del temps de Felip II i de Felip IV.

INVENTARI⁽²⁾

1- u.e. 47

Lluís XIV, 1640-1648, Barcelona

Diner

a/ L-D-(g)-

r/ BAR-(cin-civi-16--)

AE 0'81gr 131mm 6h

GIL 1959: núm. 286

2- u.e. 52

Felip IV, 1624-1665, Barcelona

Ardit

a/ A-R

r/ (bar)CINO (civi-16--)

AE 1'43gr 170mm 6h

GIL 1959: núm. 276

3- u.e. 52

Arxiduc Carles, 1708-1711, Barcelona

Ardit

a/ (b-c)

r/ (2.di.) ANNO (17--)

AE 0'98gr 169mm

GIL 1959: núm. 287

4- u.e. 54

Arxiduc Carles, 1708-1711, Barcelona

Ardit

a/ B-C

r/ (2.di.) ANNO (17--)

AE 1'26gr 170mm 12h

GIL 1959: núm. 287

5- u.e. 54

Ferran VI, 1756, Barcelona

Ardit

a/ FERDINANDUS. VI.D.G.

r/ CATALON 1756 PRINCEPS

AE 2'51gr 192mm 12h

BOTET 1908-11: núm. 1021

6- u.e. 63

Jaume I, 1258, Barcelona

Diner de tern

a/ + BARCINO :

r/ -IA-CO-B'R-EX-

BI 0'92gr 180mm 12h

BOTET 1908-11: núm. 165

CRUSAFONT 1982: núm. 153

7- u.e. 63

Jaume I, 1258, Barcelona

Diner

a/ + BARCINO :

r/ -IA-CO-B'R-EX-

BI 0'76gr 167mm 12h

BOTET 1908-11: núm. 165

CRUSAFONT 1982: núm. 539

8- u.e. 63

Ferran II, 1494, Barcelona

Diner

a/ (+ fer) DINAN9R

r/ BA-Q (i-n) O-NA

BI 0'53gr 154mm 3h

BOTET 1908-11: núm. 447

CRUSAFONT 1982: núm. 539

9- u.e. 63

Ferran II, 1501-1504, València

Diner

a/ (+ ferdinandus elisab)

r/ (+ valencie-maiorica-)S-S

AE 0'56gr 127mm 2h

MATEU 1929: núm. 117

CRUSAFONT 1982: núm. 592

10- u.e. 63

Felip III, 1605, Barcelona

Diner

a/ PHIL (ip.d.g.r.hispan)	r/ (2.di.anno). 1708
r/ (b)ARC(ino civit)AS (1600)	AE 0'95gr 176mm
AE 0'49gr 147mm 6h	GIL 1969: núm. 287
BOTET 1908-11: núm. 624	
11- u.e. 63	16- u.e. 63
Felip IV, 1622-35, Barcelona	Arxiduc Carles, 1708-11, Barcelona
Diner	Ardit
a/ (r.p)HILPP.D. (g).HISP(an)	a/ B- (c)
r/ BARCINO (civi-16)	r/ (2.di). ANNO. 17 (--)
AE 0'55gr 141mm 12h	AE 1'32gr 168mm
FONTECHA 1968: núm. c.30	GIL 1969: núm. 287
12- u.e. 63	17- u.e. 63
Felip IV, 1641-44	Arxiduc Carles, 1708-11, Barcelona
<i>Cuartillo resellado</i>	Ardit
a/	a/ (b-c)
r/	r/ (2.di). ANNO. 17 (--)
AE 2'61gr 200mm	AE 1'08gr 170mm
VIDAL QUADRAS 1892: núm. 8556	GIL 1969: núm. 287
13- u.e. 63	18- u.e. 63
Lluís XIV, 1648, Barcelona	Govern Provisional, 1870, Barcelona
Diner	Cinc cèntims
a/ L.D.G.	a/ CINCO GRAMOS *1870*
r/ (ba)R-CINO CIVI-1648	r/ DOSCIENTAS PIEZAS EN KILOG
AE 0'77gr 133mm 6h	*CINCO CENTIMOS*
FONTECHA 1968: núm. G.65	AE 4'83gr 200mm 6h
	FONTECHA 1968: núm. 1097
14- u.e. 63	19- u.e. 69
Arxiduc Carles, 1708, Barcelona	Felip III, 1605, Barcelona
Ardit	Diner
a/ B-C	a/ PHI (lipp.d.g.hispa)N
r/ 2.DI. ANNO. 1708	r/ (bar-cin-)OCI-(vit)
AE 1'90gr 174mm 12h	AE 0'78gr 118mm
GIL 1969: núm. 287	BOTET 1908-11: núm. 628
15- u.e. 63	20- u.e. 76
Arxiduc Carles, 1708, Barcelona	Felip IV, 1664, Barcelona
Ardit	Diner
a/ (b-c)	a/ A-R

r/ BARCINO CIVI 1664
 AE 1'29gr 170mm 6h
 VIDAL QUADRAS 1897: núm. 8708

21- u.e. 76
 Joana i Carles, 1516-55, Barcelona
 Diner
 a/ IO(ana kar) OLV
 r/ BA-CA-NO-(na)-
 AE 0'75gr 149mm 9h
 FONTECHA 1968: núm. C. 2

22- u.e. 76
 Joana i Carles, 1516-55, Aragó
 Diner
 a/ + RX ARA-GONV
 r/ +IOANA: ET KAROLV
 AE 0'86gr 148mm 12h
 FONTECHA 1968: núm. A. 1

23- u.e. 76
 Arxiduc Carles, 1708, Barcelona
 Ardit
 a/ B-C
 r/ 2.DI. ANNO. 1708
 AE 1'19gr 172mm 11h
 GIL 1959: núm. 287

24- u.e. 76
 Ferran VI, 1755, Barcelona

Ardit
 a/ (ferdinandus) VI.D.G.
 r/ CATALON. 1755. PRINCEPS
 AE 2'27gr 180mm 12h
 GIL 1969: núm. 355

25- u.e. 83
 Felip II, 1596, Barcelona
 Mig croat
 a/ PH(ilipus.d).G.R.HISPANIA.R
 r/ (barci-no) CI-VITAS-1596
 AE 1'47gr 158mm 6h
 BOTET 1908-11: núm. 569

26- u.e. 83
 Felip III, 1614, Barcelona
 Ardit
 a/ A-R
 r/ BARCINO (civitas) 1614
 AE 1'33gr 158mm 12h
 GIL 1959: núm. 271

27- u.e. 83
 Felip IV, 1634, Barcelona
 Ardit
 a/ A-R
 r/ BARCINO (civitas) 1634
 AE 1'72gr 170mm 6h
 VIDAL QUADRAS 1892: núm. 8708

COMPOSICIÓ DE LA TROBALLA

període	autoritat	valor	cronologia	seca	nº peces-%
medieval	Jaume I	diner	1258	Barcelona	2
	Ferran II	mallà	1494	Barcelona	1
		diner	1501-1504	València	1
	4 14'81				
modern	Joana-Carles	diner	1516-1555	Barcelona	1
		diner		Aragó	1
	Felip II	croat	1596	Barcelona	1
	Felip III	diner	1600-1605	Barcelona	2
		ardit	1614	Barcelona	1
	Felip IV	diner	1622-1635	Barcelona	1
		ardit	1624-1665	Barcelona	3
		<i>cuartillo</i>			
		<i>resellado</i>	1641-1644		1
	Lluís XIV	diner	1640-1648	Barcelona	2
	Arxiduc				
	Carles	ardit	1708-1714	Barcelona	7
	Ferran VI	ardit	1755-1756	Barcelona	2
	22 81'48				
contem- porani	Govern Provisional	cinc cèntims	1870	Barcelona	1 3'70
TOTAL	27 100				

Les monedes abracen una àmplia cronologia, des de Jaume I fins al Govern Provisional. Com ja s'ha vist, es poden agrupar en tres períodes històrics:

Del segle XIII al XV hi ha representat un 14'81% del total de monedes. Un 7'40% pertanyen a Jaume I, es tracta de diners de tern de la seca de Barcelona del tipus de la primera emissió, iniciada l'any 1258 (Botet 1908-11: 40). Aquestes monedes van circular àmpliament per tot

el territori de la Corona d'Aragó. Es poden trobar diners de Jaume I circulant en temps de Pere III, sense haver-ne variat ni el valor ni la llei (Clua 1991: en premsa), per la qual cosa són peces força freqüents en les excavacions arqueològiques.

De Ferran II hi ha representat un 7'40% del total de peces, són una maila i un menut. Les primeres peces varen ser encunyades a Barcelona a partir de l'any 1494, amb un valor de mig diner. La baixa llei d'aquestes monedes va provocar una important falsificació del numerari, per això el rei va actuar en conseqüència disposant, l'any 1505, que les peces bones es ressegellessin amb una B (Botet 1908-11: 447).

Els menuts de València de Ferran II porten en la llegenda el nom de Ferran i d'Elisabet. Des de Jaume I només varen encunyar moneda de billó, a València, Alfons IV i Ferran II. Aquest últim ho va fer a causa de la manca de moneda petita. El dia 13 de febrer de 1498 es va demanar a les Corts permís per encunyar rals menuts de València. La moneda es va començar a batre a partir del 1501 en la quantitat d'11.969 marcs, seguint l'encunyació en els anys 1502 i 1504 (Mateu 1929: 95).

Aquest primer grup de moneda medieval queda ben estructurat si es considera la llarga pervivència en el circuit dels diners de Jaume I. Totes les monedes són del taller de Barcelona, tret del menut que és de València; no és estrany trobar peces de fora del territori català en els jaciments arqueològics a causa de les relacions entre els diferents regnes que formaven part de la Corona d'Aragó.

El conjunt de moneda moderna abasta un llarg període de temps, des de Joana i Carles fins a Ferran VI, és un 81'48% del total de moneda. Aquest conjunt es pot agrupar segons els diferents esdeveniments històrics.

En un primer moment es troben les monedes de Joana i Carles, anys 1516-1555. Les peces són dos diners, un del taller de Barcelona i l'altre d'Aragó. La seca de Barcelona va encunyar els menuts o mailles a partir de l'any 1523 (Botet 1908-11: 11). La moneda apareix contramarcada, fet usual en moments de falsificació del monetari circulant.

La peça de la seca d'Aragó, de Joana i Carles, segueix el model d'encunyació d'etapes anteriors. Les Corts d'Aragó de l'any 1528 van autoritzar el batiment de rals, mitjos rals i moneda jaquesa, diners i

malles, però segons Gil (1959: 284) es desconeixen aquestes peces. En aquest període es torna a trobar una moneda de fora dels límits del Principat.

Un altre grup dins del conjunt de moneda moderna és el format per les peces dels reis Felip II, Felip III i Felip IV. Del primer monarca hi ha representat un exemplar força interessant, es tracta d'un mig croat amb data del 1596. Els croats varen ser encunyats per primer cop l'any 1285 per ordre del rei Pere II. La seva tipologia, en especial la del revers, no ha variat gaire amb el pas del temps. Tampoc ho ha fet la llei, en el moment de la seva creació era considerada una moneda forta, i en temps de Felip II el seu valor equivaldria a un ral. L'interès per aquesta moneda no rau en el seu contingut de plata, sinó en el fet que resulta estrany de trobar-la en una excavació, ja que les peces bones no se solien perdre.

De Felip III hi ha dues peces, un diner i un ardit. Els diners d'aquest tipus són encunyats amb llicència de l'any 1598 (Botet 1908-11: 86). Els ardots varen ser introduïts pel rei Felip III per substituir els doblers. Aquestes peces es fabriquen amb el senyal de la seca de Barcelona a partir del 1613, segons Botet (1908-11: 86), però Gil (1968: 272) identifica uns tipus de l'any 1610. Des del moment de la seva creació, l'ardit i el diner van ser els valors establerts per a la moneda menuda.

Les monedes de Felip IV són un 18'51% del total. Es troben els diners i els ardots que segueixen amb el mateix valor i la mateixa tipologia de l'època anterior. Els ardots són peces que circulen durant força temps després de la seva encunyació, i són troballes freqüents en les excavacions. També hi ha representada una peça de tipologia castellana, un *cuartillo resellado*. Aquest valor es caracteritza per haver estat fabricada a martell i pels diferents reencunys que presenta el seu cospell. La localització del taller és incerta, a causa de l'estat en què es troba la moneda. La circulació d'aquestes peces respon a un moment crític del numerari de coure. Tot i ser un tipus castellà, va circular per tot el territori peninsular.

El regnat de Felip IV va ser força problemàtic, amb l'alçament de Catalunya s'inicia una nova etapa per les encunyacions catalanes. D'aquest moment hi ha representats dos diners de la seca de Barcelona, a nom de Lluís XIV, com a comte de Barcelona. Les monedes segueixen la tipologia establerta per Lluís XIII. Aquestes peces varen circular oficialment fins a l'any 1653 en què va ser desmonetitzat el numerari de la guerra.

LÀM. I

U.E. 47

U.E. 52

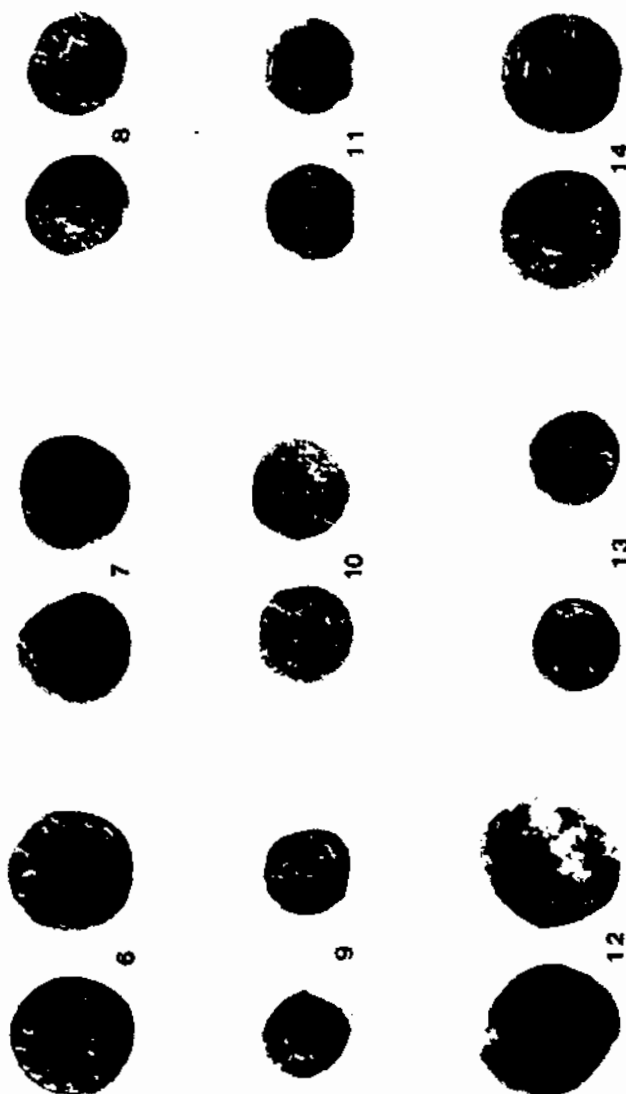

U.E. 54

LÀM. II

U.E. 63

Un altre grup dins la moneda moderna fóra el format per les peces de l'Arxiduc Carles, un 22'59% del total. En el jaciment hi ha representats els ardots. Aquests valors estan encunyats, en un moment de guerra, perquè circulin per tot el territori fidel a l'Arxiduc, la major part del Principat, entre el 1708-1714. Un cop acabat el conflicte, aquestes peces perden el seu valor. La presència d'aquestes monedes en els jaciments no és estranya a causa de la pèrdua de valors que tenien després de la guerra de Successió.

La darrera peça d'aquest grup és un ardit de Ferran VI. Aquestes monedes varen ser encunyades a Segòvia, entre els anys 1754-1756, a causa de la manca de moneda petita a Catalunya. El seu curs legal estava circumscrit al Principat. A l'anvers es troben gravades les armes de Castella i Lleó, i al revers l'escut quarterat alternant una creu i les armes d'Aragó, amb la llegenda CATALON-PRINCEPS. Les peces encunyades l'any 1756 tenen un revers diferent: l'escut coronat amb les armes d'Aragó (Botet 1908-11: 218).

En el conjunt de moneda moderna hi ha una petita representació de totes les monedes en coure, o moneda petita que circulava pel territori del Principat. Les peces són d'un valor relatiu, per la qual cosa es podien perdre fàcilment, sent una excepció el mig croat de Felip II.

El conjunt de moneda contemporània està representat per una peça de cinc cèntims del Govern Provisional. Aquests valors són introduïts mercès a un nou sistema monetari adoptat per l'Estat Espanyol basat en la *Unión Monetaria Latina* (Gil 1959: 358-359). Les peces d'aquest sistema en coure eren els anomenats cèntims, que es van encunyar a Barcelona des de l'any 1870 fins al 1875, encara que van perdurar en el regnat de l'Amadeu I i durant la Primera República.

MONEDES I ESTRATIGRAFIA

En l'estudi d'un estrat intervenen factors com la seva posició en la seqüència, la documentació, les estructures arquitectòniques i les restes materials: ceràmiques, ossos, vegetals o monedes. Totes aquestes dades són vàlides per explicar una fase històrica i donar una cronologia. No sempre coincideix la troballa d'una moneda amb la informació que aporten els altres elements d'un estrat, aleshores s'han d'analitzar totes les dades, per comprovar que no es tracti d'una contaminació des d'un altre nivell.

L'església de Sant Marçal de Terrassola té una llarga història, fundada al segle XI o principis del XII, ha passat per remodelacions i canvis fins arribar a l'actualitat. Pel que fa a les monedes la informació se centra més en l'època moderna, moment en què s'esdevenen els canvis més importants en l'evolució del temple. A continuació es repassarà l'evolució del temple, des dels estrats més moderns als més antics, segons els materials arqueològics.

L'estrat 52 es podria datar al segle XVIII per la seva posició en l'estratigrafia i les ceràmiques aparegudes. En aquest cas, les monedes podrien ajustar la cronologia. Es troben dos ardots, un de Felip IV i l'altre de l'Arxiduc Carles. Els primers van ser encunyats durant tot el regnat de Felip IV, tret del parèntesi provocat per la Guerra dels Segadors, circulant la resta del segle XVII, fins als temps de l'Arxiduc Carles. Aquest va batre les seves monedes sobre els ardots d'etapes anteriors. Totes les peces de coure van ser retirades i prohibides el 12 de gener de 1719 (Botet 1908-11: 217). Sembla, doncs, que aquest estrat es podria datar de cap a mitjan segle XVIII.

Les monedes de l'estrat 54 segueixen amb la problemàtica de la fase anterior. Es dona un ardit de l'Arxiduc Carles i un altre de Ferran VI. La moneda de Ferran VI, com ja s'ha dit abans, es va encunyar a causa de la manca de moneda menuda. Els anys concrets de l'encunyació van ser del 1754 al 1756 i només podien circular per tot el territori del Principat. Les monedes d'aquest estrat coincideixen amb la dotació donada per la resta dels materials arqueològics, final del segle XVIII.

La unitat estratigràfica 63 es data de començament del segle XVIII. L'estrat travessava l'eix de l'església, és a dir, tenia una extensió força àmplia. Per les seves característiques físiques, preparació d'un paviment, pot estar format per terres d'aportació o d'altres rebliments. Això podria explicar la gran varietat de monedes que s'hi troben, hi ha tretze peces, des del temps de Jaume I fins al Govern Provisional. La informació que aporta el numerari, en aquest cas, és relativa, només resumeix els diferents moments viscuts pel jaciment. Tot i això, la presència d'una moneda del Govern Provisional, en aquest nivell, sembla una intrusió.

Les ceràmiques de l'estrat 47 es dataven de final del segle XVII. En destacava lloseta policroma que centrava la cronologia. La moneda apareguda en aquesta unitat era un diner de Lluís XIV encunyat entre els anys 1643-1648, moment de l'Alçament. Si es té en compte que els

LÀM. III

17

16

15

18

20

19

U.E. 69

LÀM. IV

U.E. 76

21

22

23

24

25

26

27

U.E. 83

coures de la Guerra van seguir circulant durant força temps, es pot dir que la moneda concorda amb la datació donada a l'estrat.

En l'estrat 69, datat de final del segle XVII, es troba un diner de Felip III i un ardit de Felip IV. Aquestes peces provenen de les terres de reblliment d'un enterrament, també van aparèixer ceràmiques blaves i vidrades modernes. Les monedes concorden amb la cronologia donada a l'estrat, a partir de les ceràmiques. Les peces de Felip III van marcar la tipologia de les de Felip IV i ambdues van circular conjuntament.

L'estrat 76 s'ha de datar del segle XVII avançat, té una gran diversitat de materials tant ceràmics com numismàtics. Es troben des de ceràmiques àtiques fins a vidrades modernes, passant per les de reflex metàl·lic i les blaves. Les monedes formen dos blocs, un de principis del segle XVI, diners de Joana i Carles, i el segon del segle XVIII amb un ardit de l'Arxiduc Carles i un altre de Ferran VI. El primer grup de monedes tindria la seva entrada amb les ceràmiques de reflex metàl·lic. El darrer grup es relaciona amb les modernes, el fet que els ardots del segle XVIII sobrepassin la cronologia donada al nivell podria explicar-se, ja que l'estrat és el reblliment d'una tomba.

El darrer estrat, 83, també és el reblliment d'una tomba, té el mateix tipus de ceràmiques i està datat a final del segle XVII. En aquest cas, les monedes formen un grup més coherent. Es tracta de dos ardots, un de Felip III i l'altre de Felip IV, que, com ja s'ha dit, circulen un llarg temps, també es troba mig croat de plata. El fet d'estar acompanyada per ardots més moderns és normal, ja que els croats van circular sempre pel Principat fins al regnat de Felip V.

CONCLUSIONS

Si es considera que l'estratigrafia, l'estudi documental i les restes ceràmiques marquen unes fases concretes en l'evolució d'un jaciment, les monedes poden ajudar a matisar la cronologia.

La comparació dels materials numismàtics trobats a l'església de Sant Marçal de Terrassola amb els localitzats a l'església Vella de Rellinars (Comas 1984: 279-288) i a les excavacions d'Empúries (Campo-Mañé 1986: 67-83), encara que aquests dos jaciments queden fora

de la comarca del Penedès, i que les monedes de Rellinars no tenen estratigrafia, mostra la similitud dels materials apareguts. Els tres jaciments tenen documentats idèntics períodes històrics i dins de cadascun hi ha representades les mateixes peces. Això indicaria una similar dinàmica de circulació en el Principat durant els diferents moments històrics.

En els tres casos hi ha una major proporció de moneda moderna que medieval o contemporània. És un fet comprovat que la moneda medieval té una circulació més restringida, cosa que no passa en època moderna, on es dona una gran diversitat d'encunyacions. Aquestes es veuran afectades pels moments de canvi i crisi existent en aquella època.

Totes les monedes trobades a l'església de Sant Marçal de Terrassola són de coure, menys el mig croat de plata de Felip II. Són el que s'anomena moneda menuda, que serveix per fer intercanvis o transaccions econòmiques de poc valor. És la moneda que més es dona en els jaciments arqueològics, això indica que aquestes peces són les més nombroses en el circuit, movent-se fins i tot de forma residual. Un exemple clar és el de les monedes de Jaume I que es troben junt amb les de Ferran II, també el dels ardits de Felip IV junt amb els de l'Arxiduc Carles.

Un altre fet a destacar és que la major part de les monedes trobades pertanyen a moments de crisi, una guerra o rebel·lió, o de conflicte polític. Les monedes, com a reflex de la història, expliquen aquests fets. A partir de l'estudi de les monedes dels diferents jaciments, es podrà clarificar quina era la situació del numerari, o com circulava, en els diferents períodes històrics.

NOTES

(1) Les obres de restauració van ser dirigides pel doctor arquitecte senyor Rafael Vils i l'excavació per l'arqueòleg senyor Xavier Fierro amb la col·laboració del senyor Ramon Domingo i el doctor Albert López Mullor.

(2) Vegeu làmines I, II, III i IV (fotos M. Baldomà).

BIBLIOGRAFIA

BOTET, J., 1908-1911: *Les monedes catalanes*. Barcelona.

CAMPO, M.; MAÑÉ, Mª C., 1986: "Hallazgos monetarios medievales y modernos en Empúries". *Gaceta Numismática*. Barcelona, 81: 67-81.

CLUA, M., 1991: "Diners de la Torre del Baró, Viladecans (Barcelona). Un ejemplo de la economía fiduciaria en la Baja Edad Media" (en premsa).

COMAS, R., 1984: "Troballes monetàries a l'església Vella de Rellinars". *Gaceta Numismática*. Barcelona, 74-75: 279-288.

CRUSAFONT, M., 1982: *Numismàtica de la Corona Catalano-Aragonesa medieval (785-1516)*. Madrid.

FIERRO, J.; DOMINGO, R., 1987: "Excavaciones en la iglesia de Sant Marçal de Terrassola, Torrelavit (Barcelona)". *II Congreso de Arqueología Medieval Española*. Madrid, III: 421-428.

— 1990: "Notícia històrica". *Memòria 1985-1989. Servei del Patrimoni Arquitectònic*. Barcelona: 84-85.

— 1991: "Evolución histórica y desarrollo arquitectónico de la iglesia de Sant Marçal de Terrassola (Torrelavit)". *Quaderns Científics i Tècnics*. Barcelona, núm. 3: 115-123.

FONTECHA, R. DE., 1968: *La moneda de vellón y cobre de la monarquía española (años 1516-1931)*. Madrid.

GIL, O., 1969: *Historia de la moneda española*. Madrid.

MATEU LLOPIS, J., 1929: *La ceca de Valencia y las acuñaciones de los siglos XIII al XVIII*. Valencia.